

SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL KORUMANIN OLABİLİRLİĞİ ÜZERİNE BİR YAKLAŞIM ÖNERİSİ: KONYA TARİHİ KENT MERKEZİ ÖRNEĞİ

Koray ÖZCAN

Alındı: 01.10.2007; **Son Metin:** 29.06.2009

Anahtar Sözcükler: sürdürülebilirlik, kentsel koruma; tarihi kent merkezi; Konya.

1. Kentsel koruma kavramının değişen gündeminde, tarihsel kentler üzerine odaklanan planlama uygulama-tasarım süreçlerine, Konya tarihi kent merkezi örneğinde güncel bir bakış açısı sunmayı hedefleyen bu araştırmanın, mekânsal planlama yaklaşımını temel sayan ve kentsel tasarım projelerinin önem ve gerekliliğini vurgulayan yönetsel yaklaşımına, kuramsal ve kavramsal altyapısının oluşturulmasına her aşamada görüş ve önerilerini paylaşarak bilgi birikimi ve deneyimi ile katkıda bulunan S. Güven Bilse' e teşekkür ederim.

GİRİŞ

'Kentsel binyıl' olarak tanımlanan üçüncü binyılda, kentsel yerleşmelerin, özellikle tarihsel kentlerin, sahip oldukları kültürel mirasa ilişkin yerel kimlik değerlerinin, geniş katılım, işbirliği ve şeffaflık ilkelerini temel alan stratejik mekânsal planlama yaklaşımı eşliğinde sürdürülebilir korunması ve geliştirilmesine dönük arayışlar, son 10-15 yıldır tartışılmaktadır (Drost, 1996; Larkham, 1996; Steinberg, 1996; Albrechts 2001; Albrechts 2004; Thorns, 2002)(1). Bu tartışmaların, tarihsel kentlerin ortak bellek ve geçmişin kanıtları niteliğindeki kültürel mirasa konu olan koruma alanları üzerindeki yansımaları; küresel sermayeden pay alma arayışları içinde, yerel kimlik değerlerinin ulusal-uluslararası düzlemde kentsel ya da kültürel turizm politikaları eşliğinde pazarlanmasına dönük koruma-geliştirme stratejilerinin üretilmesi biçiminde olmaktadır (Tiesdell vd., 1996; Ashworth ve Tunbridge, 1990; Ashworth ve Tunbridge, 2000; Orbaşlı, 2000). Dolayısıyla, tarihsel kentlere ilişkin planlama arayışlarının, turizm politikalarının kültürel mirasa konu olan tarihsel çevreler üzerinde gerek mekânsal gerekse işlevsel açıdan ortaya çıkardığı beklenti ve talepler ile sosyal-ekonomik yapı ve teknik altyapı sorunlarına ilişkin olarak üretilen planlama model(ler)i yoluyla yeniden imarı ya da canlandırılması üzerine odaklandığı söylenebilir.

Bu noktada, tarihsel kentlerde, özellikle turizm politikaları eşliğinde biçimlendirilen yeniden imar sürecinin, kültürel mirasa konu olan kentsel koruma alanları üzerinde küresel ve yerel düzlemlerde sunulan ya da talep edilen mekânsal ve işlevsel gereksinimler açısından nicel ve nitel düzeyde değişim/dönüşümlere neden olacağını da gözardı etmemek gerekir. Bu değişim/dönüşüm sürecinde, tarihsel kentler üzerine kentsel koruma politikaları ve planlama arayışlarının gündemi, 'sürdürülebilir kentsel koruma' kavramı üzerine odaklanmaktadır.

'Sürdürülebilir kentsel koruma', planlama politika ve stratejilerine ilişkin karar verme süreçlerinde toplumsal örgütlenmelerin rolünü etkinleştiren,

2. Planlama ve Kentsel Tasarım arasındaki ilişkilerin mekânsal yansımaları ve kentsel projeler üretim süreçleri, planlama-tasarım araç ve teknikleri için bakınız: "Büyük Kentsel Projeler, Tasarım ve Uygulama Yöntemleri, Teknikleri ve Araçları" temalı 4. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu (26-27 Mayıs 1993), Bildiriler Kitabı, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1994.

toplumsal faydaları eşitlik ilkesi temelinde gözeten, geniş kapsamlı katılım ve şeffaflık ilkesini temel alan işbirlikçi planlama yaklaşımı eşliğinde kültürel miras değerlerinin korunması ve geliştirilmesine yönelik planlama uğraşı olarak tanımlanabilir. Başka bir ifadeyle, kültürel miras değerlerini gerek kültürel süreklilik ve sosyal çeşitliliğin korunması-yaşatılması gerekse ekonomik gelişme-canlanma sağlanması açısından stratejik mekânsal planlama yaklaşımı temelinde ele alan geniş kapsamlı ve bütünlük koruma yaklaşımını ifade etmektedir. Bu yönüyle, kentsel bilgi birikim sürecinin temel kaynakları ve geçmişin kanıtları niteliğindeki kültürel mirasa konu olan yerel kimlik değerlerinin gelecek kuşaklara aktarılmasını, stratejik mekânsal planlama yaklaşımı temelinde salt fiziksel içeriğin ötesinde sosyo-kültürel, ekonomik ve yönetsel-kurumsal sürdürülebilirlik içerikleri açısından da ele alan mekânsal koruma-geliştirme stratejilerini içermektedir (Delafons, 1997; Strange, 1997; Bonnette, 2001; Nasser, 2003; Stubbs, 2004; Grewcock, 2006).

Bu stratejiler, tarihsel kentlerin özgün mekânsal-işlevsel karakteristiklerden oluşan yerel kimlik değerlerinin sürdürülebilirlik korunmasına yönelik gerek sosyal-mekânsal ve ekonomik gerekse yönetsel-kurumsal arayışların, "stratejik öncelikli planlama alanları" ve 'ayrıntıda kentsel tasarım proje alanları' olarak kentsel tasarım çalışmaları düzeyinde ele alınması ve programlandırılmasına dayanmaktadır (Bademli, 1992; Carmona, 2001; Albrechts, 2006; Hudson ve James, 2007; Bilsel 2007). Bu programlandırma süreci, stratejik mekânsal planlama yaklaşımına dayalı olarak üretilecek, koruma-geliştirme planı bütününde belirlenen öncelikli planlama ve ayrıntıda kentsel tasarım proje alanlarında, sosyo-kültürel ve mekânsal sürekliliğin sağlanması ve 'mekânın özgün yere' dönüştürülmesi amacıyla çok boyutlu kentsel tasarım teknik ve yöntemlerinin kullanıldığı ayrıntılı düzenlemeleri, kentsel tasarım projelerini, içermelidir (2).

Bu noktada temel konu, tarihsel kentlerin ulusal-uluslararası düzlemdeki yerel kimlik değerlerinin mekânsal karakteristik ve işlevsel kimlik açısından farklılıklar gösterdiğiidir. Başka bir ifadeyle; stratejik öncelikli planlama alanları ve ayrıntıda kentsel tasarım projelerinin gerek konu ve kapsam gerekse uygulama-tasarım tekniklerinin tarihsel kentlerin ulusal-uluslararası düzlemdeki özgün sosyo-mekânsal ve ekonomik altyapı farklılıklarına dayalı olarak, kamu yararı odaklı, belirlenmesi gerektiğidir. Bu belirleme, "mekânın özgün yere" dönüştürülmesi süreci ve yerel kimlik değerlerinin, kentsel bellek ve imaj, korunması-geliştirilmesi ve kentsel yaşamla bütünleştirilmesi açısından önemlidir (Gospodini, 2002; Gospodini, 2004).

Burada şu saptama yerinde olacaktır: Koruma amaçlı imar planları, geleneksel planlama kademelenmesi içinde kent bütününe dönük üst ölçek planlardan veri alan uygulama planları olmaktan öte özel ya da özgün yapılaşma koşulları ve ayrıntılı tasarım ilkeleri ile üst ölçek plan kararlarına katkıda bulunan uygulama planlarıdır (Zeren, 1990; Clark, 1999; Çeçener, 2004). Diğer taraftan, koruma amaçlı imar planları, sokak, meydan, doku ya da silüet düzeyinde bütünlük gösteren tarihsel ve kültürel mirasa konu olan mekânsal altyapının sürdürülebilir korunması ve geliştirilmesine ilişkin özgün mekânsal-işlevsel stratejilerin yanısıra sosyo-ekonomik yapıya ilişkin stratejileri de içeren tasarım ürünleridir. Dolayısıyla, koruma amaçlı imar planları, öncelikli planlama alanları kapsamında ayrıntıda kentsel tasarım çalışmalarını zorunlu kılan sosyal-mekânsal ve ekonomik stratejileri içeren tasarım çalışmaları olarak değerlendirilmelidir. Ancak, stratejik öncelikli planlama alanları ya da ayrıntıda kentsel tasarım

Resim 1. Kentsel Bellek Alanı; Alaaddin Tepesi (Alaaddin Camisi ve Selçuklu Köşkü).

alanlarına yönelik olarak üretilecek tasarım projelerinin, koruma-geliştirme planlarının temel ilke ve stratejileri ile uyumlu olması, bütünlük göstermesi gerektiği unutulmamalıdır.

Kentsel koruma kavramının sürdürülebilirlik ilkesi temelinde değişen gündemi, tarihsel kentler üzerine üretilen koruma amaçlı imar planlarının, karar verme sürecinden, plan hazırlama / tasarım, uygulama-denetim-izleme sürecine dek uzanan yöntem kurgusunun stratejik mekânsal planlama yaklaşımı eşliğinde yeniden tanımlanmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu çerçevede, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) tarafından 2007 yılının Dünya Mevlana Günü ilan edildiği de gözönüne alınırsa, Türkiye tarihsel kentlerinden Konya'nın yakın gelecekte ulusal-uluslararası düzlemde kültürel turizm ya da kentsel turizm talepleri eşliğinde mekânsal ve işlevsel değişim-dönüşüm sürecine gireceği söylenebilir. Söz konusu değişim sürecinin öncelikli etkilerinin, kentsel koruma alanı statüsündeki tarihi kent merkezi üzerine odaklanacağı ve turizm yatırımlarının ortaya çıkaracağı yeni eğilim, talep ve beklentiler açısından tarihi kent merkezinin mekânsal örüntüsünün ve işlevsel niteliğinin yeniden kurgulanmasını zorunlu kılacağı açıktır. Dolayısıyla, gerek tarihi kent merkezi ve yakın etkilenme geçiş alanındaki kültürel miras varlığının korunması ve sürdürülmesi gerekse yerel kimlik değerlerinin kültürel turizm yatırımları yoluyla ulusal-uluslararası düzlemde pazarlanması açısından sürdürülebilir koruma-geliştirme stratejisinin üretilmesi önem kazanmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, 1.000.000'u aşan nüfusu ile Türkiye'nin metropolitenleşme sürecindeki tarihsel kentlerinden Konya kentinin 'tarihi, ticari ve kentsel sit alanı' statüsündeki tarihi kent merkezinde, sürdürülebilir kentsel korumanın olabirliği açısından, geleceğe dönük koruma-geliştirme stratejilerinin mekânsal-işlevsel ve yönetsel-kurumsal çerçevesine ilişkin yöntem izlencesinin stratejik mekânsal planlama yaklaşımı eşliğinde tanımlanmasıdır. Bu tanımlamanın, Konya kenti tarihi

merkezi üzerine 1980'lerden beri süregelen planlama tartışmalarının ötesinde, Türkiye tarihsel kentleri üzerine odaklanan planlama çalışmalarının gerek planlama ve uygulama süreci, gerekse kurumsal ve hukuksal çerçevesine ilişkin yöntem arayışlarına stratejik mekânsal planlama yaklaşımı düzeyinde katkı koyacağı düşünülmektedir.

KONU ve KAPSAM

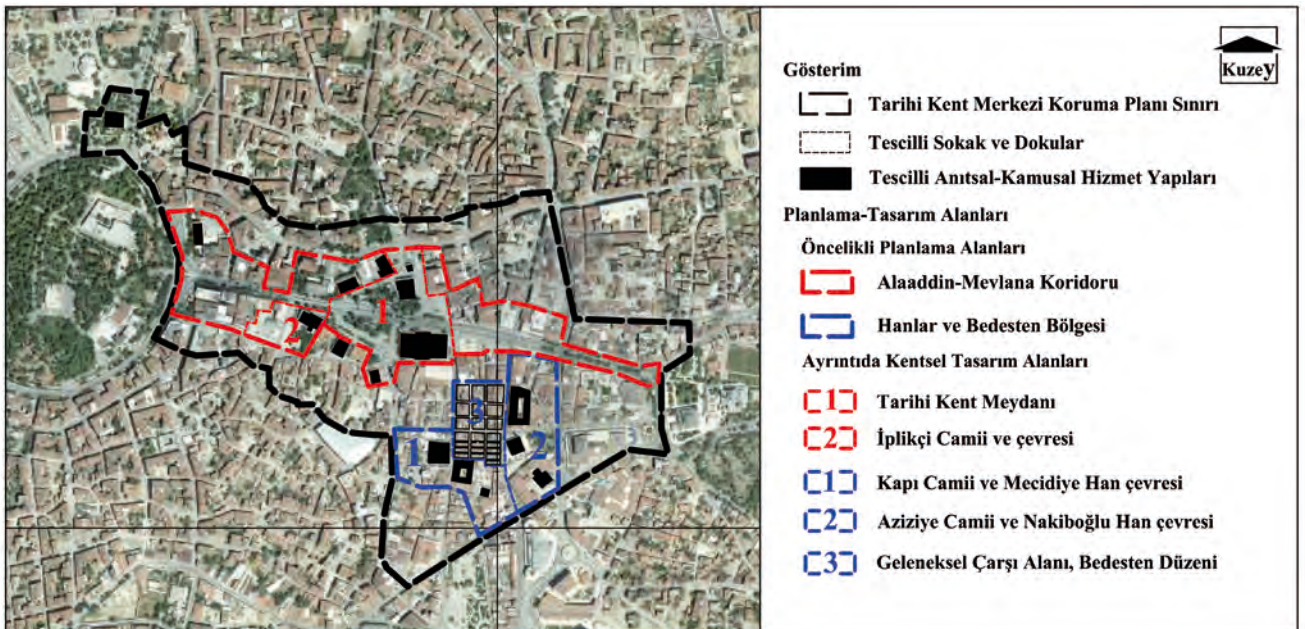
Konya Tarihi Kent Merkezi ve Planlama Deneyimi

Konya tarihi kent merkezi; “doğal, arkeolojik ve tarihi sit alanları” ile “kontrollü hafriyat yapılması gerekli alanlar” ve “eski bedesten düzeninin korunması gerekli alanlar” olarak Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK)'nın 13.11.1982 tarih ve A-3861 sayılı kararı ile “tarihsel, ticari ve kentsel sit alanı” olarak belirlenen, yaklaşık 35 hektar (Ha.) alanı kapsayan kentsel koruma alanıdır (Şema 1).

Konya tarihi kent merkezi, gerek kentsel arazi kullanım deseni ve işlevsel bölgeleme gerekse coğrafi açıdan merkezi konumu ve kolay erişilebilirlik/ ulaşılabilirlik olanakları açısından kentsel nüfusun tümüne hizmet eden ekonomik etkinlik ve yönetsel hizmetlerin odaklandığı kentsel merkez işlevinin yanısıra gerek kültürel miras değerleri eşliğinde biçimlenen mekânsal ve işlevsel örüntüsü gerekse yakın çevresindeki kültürel mirasa konu olan değerler ile kültürel turizm yönelimli mekânsal ve işlevsel gelişmelere açık bir kentsel alan niteliğindedir.

Araştırmanın kapsamı gereğince, tarihi kent merkezinin bugüne dek uzanan koruma planlaması sürecinin irdelenmesinin, tarihi kent merkezine dönük sürdürülebilir koruma-geliştirme stratejisinin mekânsal ve işlevsel önceliklerinin belirlenmesinin yanısıra tarihi kent merkezinin güncel sorunsalına ilişkin kurumsal ve hukuksal açılım ile geleceğe yönelik çözümlerin üretilmesi açısından önemli ve gerekli olduğu düşünülmektedir.

Şema 1. Konya Tarihi Kent Merkezi, Planlama-Tasarım Alanları.

Konya tarihi kent merkezi, 1982 yılında 'tarihi, ticari ve kentsel sit alanı' olarak belirlenmiş ve sözkonusu alanda yer alan kültür ve tabiat varlıklarına ilişkin tespit ve tescil işlemlerine başlanmıştır. Ancak, takibeden yaklaşık on beş yıllık zaman diliminde tarihi kent merkezine ilişkin hiçbir planlama ve uygulama çalışması yapılmamıştır. Geçen on beş yıllık süreç sonunda, tarihi kent merkezine ilişkin planlama çalışmalarının, ancak 1996 yılında gündeme alındığı görülmektedir. Nitekim Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlattırılan tarihi kent merkezi koruma amaçlı imar planı Konya Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu (KTVKK)'nun 10.04.1996 tarih ve 2519 sayılı kararı ile yürürlüğe girmiştir (UTTA, 1996). Ancak, sözkonusu plan kararlarının idarî yargıya konu olması, Konya KTVKK'nun 20.02.1997 tarih ve 288 sayılı kararı ile kısmi değişikliklerle yenilenmesi sonucunu doğurmuştur (UTTA, 1997). Yenilenen tarihi kent merkezi koruma amaçlı imar planı uygulaması, önceki planda idarî yargıya konu olan şartların ortadan kaldırılmadığı gerekçesi ile Konya İdare Mahkemesi'nin 1998 tarih ve 1096 sayılı kararı ile yeniden durdurulmuştur. Konya İdare Mahkemesi iptal kararı, Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından Danıştay'da temyiz edilmiştir. Bu süreç sonunda, Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından tarihi kent merkezi için 2000 ve 2002 yıllarında olmak üzere kısmî değişikliklerle yenilenmiş koruma amaçlı imar planları hazırlanmıştır (UTTA, 2000; UTTA, 2002).

Tarihi kent merkezine ilişkin planlama süreci ve hukuksal sorunsal, 2002 tarihli koruma amaçlı imar planında öngörülen yayalaştırma ve alternatif ulaşım kanallarının açılmasına ilişkin planlama kararlarının tarihi çevre üzerinde olumsuz etkileri olacağı ve kent bütününe dönük hazırlanan Kon-Plan 2020 (Konya Nazım İmar Planı) ile uyumsuzluk gösterdiğine ilişkin bilirkişi raporları eşliğinde Konya İdare Mahkemesi tarafından iptal edilmesi ile sonlanmıştır. Bugün gelinen noktada, 2009 yılı itibarıyla, tarihi kent merkezine ilişkin yapılaşma talepleri ve imar hakları durdurulmuş olup, tarihi kent merkezi ve etkilenme geçiş alanı için Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından yeni bir koruma amaçlı imar planı hazırlanması üzerine tartışmalar sürmektedir (3).

Bu bilgilendirmelerden; Konya tarihi kent merkezine yönelik koruma amaçlı imar planlarının, kent bütününe dönük üst ölçek planlara dayanmadan, tarihi kent merkezini kentsel bütünden ve çevresel ilişkilerden soyutlanmış salt fiziksel planlama alanı olarak ele aldığı söylemek olanaklıdır. Nitekim gerek koruma amaçlı imar planları ve raporları gerekse idari yargı kararları irdelenirse, 'tarihi, ticari ve kentsel sit alanı' statüsündeki tarihi kent merkezinin, Kon-Plan 2020 (Konya Nazım İmar Planı) olarak adlandırılan kentsel bütüne ilişkin üst ölçek plan kararları ile ilişkilendirilmediği ve karşılıklı eş güdüm içinde ele alınmadığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan, koruma planlamasının değişen gündeminin ana temasını oluşturan 'sürdürülebilirlik' ilkesi açısından bir değerlendirme yapılırsa; sözkonusu planları, geleneksel planlama anlayışı kapsamında hazırlanmış, sürdürülebilirlik ilkesi temelinde kentsel yaşama bütünleşme açısından sosyal-mekânsal ve ekonomik sorunsal ile yönetsel-kurumsal mekanizma arayışlarına ilişkin çözümleri içermeyen, sadece mevcut mekânsal-işlevsel sorunsala (salt) fiziki çözüm üretme çabalarının ürünleri olarak değerlendirmek mümkündür.

YÖNTEM KURGUSU

Araştırmada, Konya tarihi kent merkezine ilişkin 1/1.000 ölçekli hâlihazır harita ve koruma amaçlı imar plan ve raporları ile alan tespit-gözlem

3. 14.11.2007 tarihi itibarıyla Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından Konya Tarihi Kent Merkezi Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı yapım işi, Proje Yönetim Planlama Peyzaj Bilişim İnşaat Sanayi Ticaret Limited Şirketi'ne ihale edilmiştir. Ancak, 2009 yılı itibarıyla, ilgili şirket tarafından hazırlanan plan önerisine, Konya Bölge Koruma Kurulu tarafından uygun görüş verilmemiş olup, koruma amaçlı imar planına yönelik çözümsüzlük süreci devam etmektedir. Bilgi, Konya Büyükşehir Belediyesi İmar Daire Başkanlığı yetkililerinden sözlü olarak alınmıştır.

çalışmaları yoluyla elde edilen niceliksel ve niteliksel veriler, sürdürülebilir kentsel koruma potansiyel ve dinamikleri açısından stratejik mekânsal planlama yaklaşımı temelinde irdelenmiştir. Bu irdelenmeler sonucunda elde edilen bulgular, tarihi kent merkezinin geleceğe dönük planlama ve uygulama sürecini, yerel kimliğin ulusal-uluslararası düzlemde geliştirilmesi/pazarlanmasına yönelik senaryo kurgusu eşliğinde değerlendirilerek, öncelikli alan planlaması ve kentsel tasarım projeleri üretimini temel alan sürdürülebilir koruma-geliştirme stratejisine ilişkin planlama-uygulama yöntem izlencesi kurgulanmıştır.

Burada temel konu, ‘tarihsel kentler üzerine üretilecek sürdürülebilir koruma-geliştirme stratejilerinin mekânsal ve işlevsel ilkeleri nasıl bir yöntem kurgusu içinde belirlenmelidir’ ve ‘sürdürülebilir koruma-geliştirme stratejisine ilişkin planlama süreci ve planlama modelinin hukuksal ve kurumsal çerçevesi nasıl belirlenmelidir’ sorularına yanıt aranmasıdır. Bu yanıtlar, özellikle tarihsel kentlerde kültürel mirasa konu olan koruma alanlarına ilişkin üretilecek sürdürülebilir koruma-geliştirme stratejilerinin, fiziksel içeriğinin yanısıra sosyo-kültürel, ekonomik ve yönetsel-kurumsal içeriklerinin tanımlanması açısından önemlidir.

Bu bilgilendirmeler eşliğinde sürdürülebilir kentsel korumanın olabilirliği, stratejik mekânsal planlama yaklaşımını temel alan dört aşamalı bir süreçte ele alınmıştır. **Birinci aşama**, tarihi kent merkezi kültürel miras varlığının küresel düzlemde yerel kimliğin geliştirilmesine yönelik üretilecek koruma-geliştirme stratejilerinin mekânsal ve işlevsel çerçevesine ilişkin planlama yöntem izlencesinin (Sürdürülebilir Koruma-Geliştirme Planlama Modeli) belirlenmesidir. **İkinci aşama**, planlama ve uygulama sürecine (ve sonrasına) ilişkin çözümlenmeleri içeren “Sürdürülebilir Koruma-Geliştirme Matrisi” oluşturulmasıdır. **Üçüncü aşamada**, tarihi kent merkezinin mekânsal ve işlevsel açıdan bugüne dair sorunsalı ile öncelikli müdahale gerektiren nedenlerin güçlü ve zayıf yönler ile fırsat ve tehditler eşliğinde çözümlenmeli değerlendirilmesi yapılır (SWOT Çözümlenmeleri ve Bütünleşik Sentez). **Dördüncü aşama** ise “SWOT Çözümlenmeleri” ve “Bütünleşik Sentez” eşliğinde sürdürülebilir koruma-geliştirme planının mekânsal ve işlevsel gelişme stratejilerini tanımlayan ilke planı niteliğindeki “Sürdürülebilir Koruma-Geliştirme Plan Şeması” üretilmesi ve tarihi kent merkezinde sokak, doku ya da siluet-görünüm düzeyinde özgün karakteristiğe sahip ayrıntıda kentsel tasarım çalışmalarına konu edilecek öncelikli planlama / müdahale alanlarının belirlenmesidir.

SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL KORUMANIN OLABİLİRLİĞİ

Burada ‘sürdürülebilir kentsel korumanın olabilirliği’ kavramı ile anlatılmak istenen, Konya tarihi kent merkezi örneklem alanında, tarihsel ve kültürel mirasa konu olan değerlerin biçimlendirdiği mekânsal ve işlevsel altyapının, gerek mevcut potansiyel ve dinamikler gerekse geleceğe dönük gelişme eğilimleri açısından sürdürülebilirliğinin, stratejik mekânsal planlama yaklaşımına dayalı olarak üretilen yöntem izlencesi eşliğinde ayrıntıda irdelenmesidir.

Sürdürülebilir Koruma-Geliştirme Planlama Modeli

Sürdürülebilir Koruma-Geliştirme Planlama Modeli, Konya tarihi kent merkezinin ulusal-uluslararası düzlemde kültürel mirasa konu olan yerel kimlik değerlerinin, sürdürülebilir korunması ve geliştirilmesine yönelik olarak üretilecek koruma-geliştirme planının yöntem izlencesi olarak kurgulanmıştır. Dolayısıyla, Konya tarihi kent merkezinin kültürel

Şema 2. Sürdürülebilir Koruma Geliştirme Planlama Modeli, Konya Tarihi Kent Merkezi.

miras değerlerinden oluşan mekânsal ve işlevsel altyapısının korunması ve geliştirilmesine yönelik planlama sürecinin kavramsal ve hukuksal/kurumsal altyapısının yanısıra uygulama ve denetim sürecinin kapsam ve aşamalarını da belirlemektedir. Bu çerçevede, tarihi kent merkezini ulusal-uluslararası düzlemde rekabetçi yerel kimliğinin geliştirilmesine dayanan senaryo kurgusu kapsamında değerlendirerek, değer pazarlamasına dayanan kültürel turizm ya da kentsel turizm yönelimli hedef ve amaçlar eşliğinde kentsel kimlik oluşumuna yönelik olarak ele alan stratejik mekânsal planlama ve uygulama yöntem izlencesini niteliğindedir (Şema 2).

Sürdürülebilir Koruma-Geliştirme Matrisi

Sürdürülebilir Koruma-Geliştirme Matrisi, stratejik mekânsal planlama yaklaşımı kapsamında, mevcut sorunsal ve öncelikli müdahale alanlarını tanımlayan, kapsam ve yönetime ilişkin öneriler içeren, kullanılacak planlama-uygulama araçlarını açıklayan, finansman olanaklarına ilişkin seçenekler sunan, "Koruma-Geliştirme Alanları Planlama Bürosu" gibi hukuksal ve kurumsal sorunsal ile plan uygulama-denetim sürecine ilişkin yeni mekanizmalar öneren ve planlama sürecine katkı koyan ya da aktif katılımı öngörülen aktörleri tanımlayan "koruma-geliştirme planı rehberi" olarak tanımlanabilir (Özcan, 2005). Bu matris, tarihi kent merkezinde sürdürülebilir kentsel korumanın olabilirliğine ilişkin

▶	KÜLTÜREL MİRASA KONU OLAN KENTSEL KORUMA ALANLARI
Statü: 'Kentsel Sit' veya 'Kentsel Arkeolojik Sit' ya da 'Tarihsel, Ticari ve Kentsel Sit'	
▶	TEMEL ÖLÇÜT ve KISITLAR: Özgün Mekânsal Karakteristik ve İşlevsel Kimlik
Fiziksel, Sosyal-Kültürel, Ekonomik ve Yönetimsel-Kurumsal sürdürülebilirlik	
Tarihsel kent meydanı kullanımlarının ölçeklendirdiği, kültürel mirasa konu olan yoğun tescilli yapılardan oluşan meydan dokusu ve silüet-görünüm düzeyinde özgün mekânsal karakteristik ve işlevsel kimlik.	
Geleneksel ticaret kullanımlarının oran ve boyut açısından tanımladığı özgün sokak dokuları eşliğinde biçimlendirilen silüet-görünüm ve doku düzeyinde özgün mekânsal karakteristik ve işlevsel kimlik.	
▶	PLANLAMA MODELİ: Sürdürülebilir Koruma-Geliştirme Planlama Modeli
İçerik: Kentsel Tasarım Vurgulu Eylem Planlaması	
Yöntem: Öncelikli Alan Planlaması ve Ayrıntıda Kentsel Tasarım Projeleri Üretimi	
▶	KATILIM MODELİ: Paydaşlar ve Yetki Paylaşımı
Planlama-tasarım ve uygulama süreçleri ile her ölçekteki yatırım-proje kararlarında Yerel halkın etkin katılımına-bilgilendirilmesine öncelik veren geniş katılım ve işbirliği... Merkezi ve Yerel Yönetim Mekanizmaları: İlgili Bakanlıklar, Koruma Kurulları, Belediyeler, Üniversiteler... Sivil Toplum Örgütleri (Vakıflar, Dernekler, Meslek Odaları), Girişim-Yatırım Grupları	
▶	FİNANSMAN MODELİ: Planlama-Uygulama Araçları
Uluslararası düzeyde; UNESCO, HABITAT, ICOMOS, Avrupa Birliği Eurocities Kentsel Yenileme Fonları, Euromed Heritage Hibe Programı, Avrupa Kalkınma Bankası Kültürel Miras Fonu, Dünya Anıtlar Vakfı Fonu, Aga Han Vakfı Tarihi Kentler Programı, Ford Vakfı, Getty Koruma Enstitüsü Fonu....	
Ulusal düzeyde; Kamu sektörü Araştırma-Geliştirme Fonları... Kültür Bakanlığı, Toplu Konut İdaresi, Özelleştirme İdaresi kaynakları ya da İmar Hakkı Aktarımı yoluyla satın alma ve kiralama veya ilk yatırım maliyetlerine teşvikler.. Sivil Toplum Örgütleri, Koç Vakfı, Sabancı Vakfı... Kamu-Özel Sektör Ortaklıkları: Yap-İşlet Devret ya da Eş Paylaşım ya da Risk Paylaşım Ortaklıkları...	
Yerel düzeyde; Yerel yönetim, Yerel Dinamikler (Sivil Toplum Örgütleri) ve Özel Girişim ortaklıkları yoluyla örgütlenen Kentsel Rehabilitasyon Programları, Kentsel Koruma-Geliştirme Yatırım Fon ya da Bütçesi oluşturulması Özel Girişim-Yerel Yatırım Grupları birlikteliği, sponsorluk kurumu.	
▶	YÖNETİM MODELİ: Koruma-Geliştirme Alanları Planlama Ofisi
Kültürel Miras Yönetimi üst başlığı altında: Planlama-tasarım ve uygulama-izleme sürecinde etkin rol üstlenen, Yerel Yönetim Mekanizmaları ve Koruma Kurulları ile eşdümlü, Kültürel miras konusunda uzman çok disiplinli teknik kadro destekli, Kullanıcı kitlesi, mülk sahipleri ve girişim ya da yatırım grupları ile iletişim içinde olan yönetimsel-kurumsal örgütlenme	

Şema 3. Sürdürülebilir Koruma Geliştirme Matrisi, Konya Tarihi Kent Merkezi.

Resim 2. Tarihsel Odak; Tarihi Kent Meydanı.

mekânsal ve işlevsel altyapının ortaya konması, mevcut gelişme eğilim ve olanakları ile geleceğe dönük potansiyel ve dinamiklere ilişkin çözümlerlerin yanısıra, sürdürülebilir kentsel koruma–geliştirme stratejilerine yönelik planlama ve uygulama sürecinin ilkelerinin tanımlanabilmesi açısından da önemlidir. Bu nitelikleri ile sürdürülebilir koruma–geliştirme matrisi, Konya tarihi kent merkezinde sürdürülebilir kentsel koruma planlamasının olabilirliğinin test edilebilmesine yönelik bir planlama aracı olarak kullanılmıştır (Şema 3).

SWOT Çözümlenmeleri ve Bütünleşik Sentez

SWOT çözümlenmeleri, tarihi kent merkezinin mevcut gelişme potansiyel ve dinamiklerinin, geleceğe dönük sürdürülebilir koruma–geliştirme stratejisinin olabilirliği açısından irdelenmesine dönük bir analitik araştırma yöntemi olarak tanımlanabilir. Bu çerçevede, tarihi kent merkezine ilişkin SWOT çözümlenmeleri, güçlü ve zayıf yönler ile fırsat ve tehditler olmak üzere dört alt başlık altında yapılmıştır. Bu çözümlenmeler, tarihi kent merkezine yönelik sürdürülebilir koruma–geliştirme stratejisinin mekânsal ve işlevsel öncelikleri ile mevcut sorunsalının saptanması ve geleceğe dönük beklenti ve eğilimlere ilişkin çözüm arayışları kapsamında öncelikli planlama ve ayrıntıda tasarım alanlarının belirlenebilmesi açısından önemlidir (Skea, 1996; Doratlı vd., 2004; Güley ve Abbasoğlu, 2005).

SWOT çözümlenmeleri ile elde edilen bulgular eşliğinde yapılan bütünleşik sentez sonucunda, sokak, meydan, doku ya da silüet-görünüm düzeyinde kültürel mirasa konu olan özgün karakteristik nitelikler ve turizme dönük işlevsel potansiyel ve dinamikler temel ölçüt olmak üzere öncelikli müdahale alanları tanımlanabilmiştir (Şema 4).

Burada şu hatırlatma önemlidir: stratejik mekânsal planlama yaklaşımı açısından SWOT çözümlenmeleri ve bütünleşik sentez, tarihi kent merkezini işlevsel ilişkiler açısından (olası) yakın etkileme geçiş alanı ile birlikte ele almalı ve kent bütününe dönük hazırlanan üst plan kararlarına girdi

GÜÇLÜ YÖNLER

Kentsel bilgi birikim süreci ve yerleşim pratikleri ya da alansal gömülülük potansiyeli kapsamında, mekânsal ve işlevsel kullanımlar açısından tarihsel odak niteliği.

Mevlana Külliyesi ve Alaaddin Tepesi gibi kültürel odak ve kentsel bellek alanı arasında geçiş bölgesi niteliğine dayalı olarak farklı işlevler üstlenebilecek geliştirilebilir koridor mekân niteliği.

İşlevsel etki alanı açısından kentsel sosyal–ekonomik etkinlik ve yönetsel kullanımların varlığına dayalı olarak kentsel nüfusun (alt, orta ve yüksek gelir grupları) tümüne hizmet edebilme potansiyeli, kentsel merkez işlevi.

Kentsel yerleşim alanı bütününde coğrafi olarak merkezi konum avantajına dayanan kolay ulaşılabilirlik–erişilebilirlik olanakları.

Ulusal–Uluslararası düzlemde kongre ve kültür merkezi işlevindeki Mevlana Kültür Merkezi’ne yakın konumsal avantajı ile turizme dönük mal–hizmet talep ve sunumu açısından geliştirilebilir öncelikli alan niteliği.

Geleneksel karakteristik gösteren doku ya da silüet–görünüm düzeyinde kültürel mirasa konu olan tarihsel değerlerin varlığı (Hanlar ve Bedesten bölgesi ya da kent meydanı).

Ulusal–Uluslararası düzeyde kültürel mirasa konu olan değerler eşliğinde biçimlenmiş fiziki altyapının turizme dönük kullanımlar yoluyla ekonomik canlanma açısından geliştirilebilirlik olanakları.

FIRSATLAR

Kentsel bilgi birikim süreci ve yerleşim pratikleri ya da alansal gömülülük potansiyeli açısından sahip olduğu tarihsel odak niteliği ile mekânsal ve işlevsel kullanımlar açısından geliştirilebilirlik potansiyeli.

Kentsel yerleşim alanı bütününde coğrafi olarak merkezi konum avantajına dayanan kolay ulaşılabilirlik–erişilebilirlik olanakları.

Doku ya da silüet–görünüm düzeyinde özgün karakteristik gösteren ticaret kullanımları eşliğinde geliştirilebilir geleneksel ticaret–zanaat potansiyeli.

Mevlana Külliyesi ve Alaaddin Tepesi gibi kültürel odak ve kentsel bellek alanı arasında geçiş bölgesi niteliğine dayalı olarak farklı işlevler üstlenebilecek geliştirilebilir koridor mekân niteliği.

İşlevsel etki alanı açısından kentsel sosyal–ekonomik etkinlik ve yönetsel kullanımların varlığına dayalı olarak kentsel nüfusun (alt, orta ve yüksek gelir grupları) tümüne hizmet edebilme potansiyeli, kentsel merkez işlevi.

Ulusal–Uluslararası düzlemde kongre ve kültür merkezi işlevindeki Mevlana Kültür Merkezi’ne yakın konumsal avantajı ile turizme dönük mal–hizmet talep ve sunumu açısından geliştirilebilir öncelikli alan niteliği.

Ulusal–Uluslararası düzeyde kültürel mirasa konu olan değerler eşliğinde biçimlenmiş fiziki altyapının turizme dönük kullanımlar yoluyla ekonomik canlanma açısından geliştirilebilirlik olanakları.

ZAYIF YÖNLER

Kültürel mirasa konu olan tarihi çevre ile uyumsuz, aykırı ya da zarar veren mekânsal ve işlevsel kullanım alanlarının varlığı.

Kentsel sosyal ve teknik altyapı yetersizliği ile ulaşım sorunsalının, tarihsel merkez işlevinin geleceğe dönük geliştirilebilirlik olanakları üzerindeki olumsuz etkileri.

Yüksek rantlar ve koruma–onarım–bakım maliyetleri nedeniyle ortaya çıkan yapı düzeni ve yoğunluğuna ilişkin yeni beklenti ve talepler eşliğinde özgün sokak, doku ve silüet–görünüm karakteristiklerini koruma sorunu.

Çok parçalı ve ortaklı ya da küçük mülkiyet deseninin gerek planlama–tasarım gerekse uygulama süreçleri üzerindeki olumsuz etkileri, mülkiyet sorunsalı.

Hukuksal ve yasal sorunsal nedeniyle terkedilmiş ya da işlevsiz kalmış veya uyumsuz eklentiler niteliğindeki yapıların oluşturduğu tarihi çevrede fiziksel köhneme, görsel–estetik kirlilik ve sosyal bozulma.

Kamusal açık–yeşil alanların değişen mekânsal beklenti ve taleplere cevap verecek nitelikte olmaması, iyi tanımlanmamış ya da işlevlendirilmemiş veya işlev dışı kullanımlara ayrılmış olması, açık–yeşil alan sorunsalı.

Ulusal–Uluslararası düzeyde turizm potansiyeline sahip kültürel miras değerlerinin gerek mekânsal–gerekse kentsel ekonomik canlanma sağlanması açısından işlevsel etkin kullanılmaması.

TEHDİTLER

Uyumsuz, aykırı ya da zarar veren mekânsal ve işlevsel kullanım alanlarının, kültürel mirasa konu olan değerler ve tarihi çevre üzerindeki olumsuz etkileri.

Kentsel sosyal ve teknik altyapı yetersizliği ile ulaşım sorunsalının, tarihsel merkez işlevinin geleceğe dönük geliştirilebilirlik olanaklarını kısıtlaması.

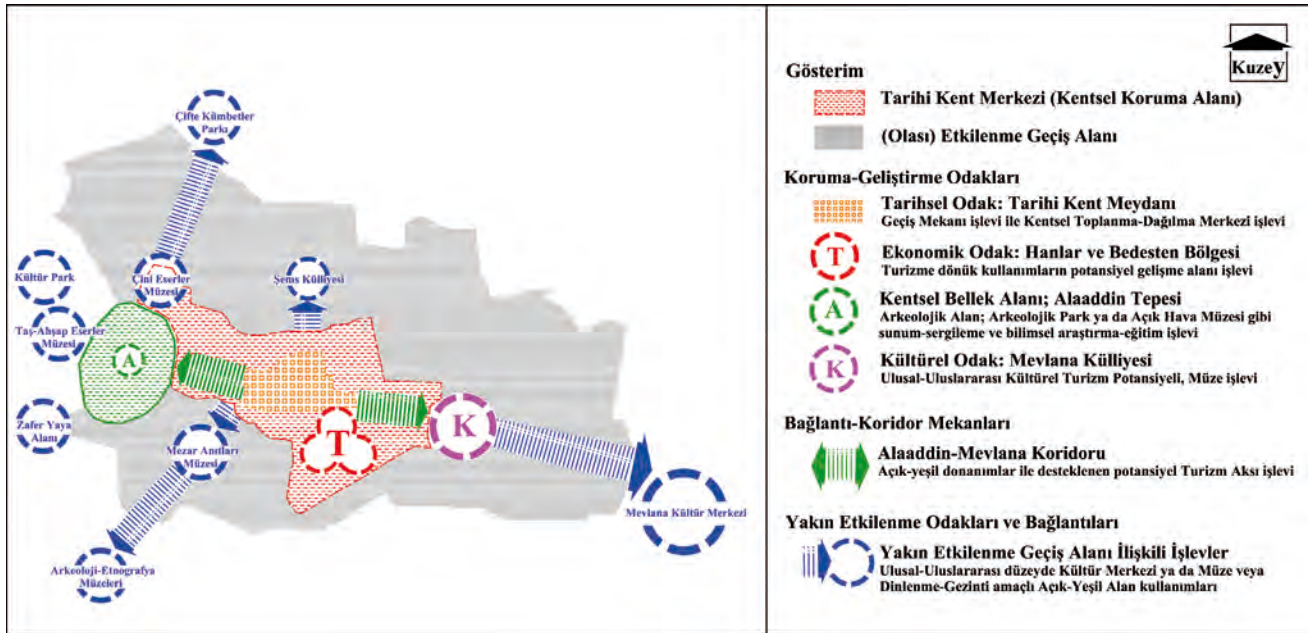
Çok parçalı ve ortaklı ya da küçük mülkiyet deseninin gerek planlama–tasarım gerekse uygulama süreçleri üzerindeki olumsuz etkileri, mülkiyet sorunsalı.

Hukuksal ve yasal sorunsal nedeniyle terkedilmiş ya da işlevsiz kalmış veya uyumsuz eklentiler niteliğindeki yapıların oluşturduğu görsel–estetik kirlilik ve fiziksel köhnemeye bağlı mekânsal yaşam kalitesindeki bozulma.

Yüksek rantlar ve koruma–onarım–bakım maliyetleri nedeniyle ortaya çıkan yapı düzeni ve yoğunluğuna ilişkin yeni beklenti ve taleplerin oluşturduğu baskılar ile özgün sokak, doku ve silüet–görünüm karakteristiklerinin bozulma ya da yokolma riski.

Kamusal açık–yeşil alanların değişen mekânsal beklenti ve taleplere cevap verecek nitelikte olmaması, iyi tanımlanmamış ya da işlevlendirilmemiş veya işlev dışı kullanımlara ayrılmış olması, açık–yeşil alan sorunsalı.

Ulusal–Uluslararası düzeyde turizm potansiyeline sahip kültürel miras değerlerinin mekânsal–işlevsel gelişme talepleri eşliğinde bozulma ve yokolma riski.

Şema 5. Sürdürülebilir Koruma Geliştirme Plan Şeması, Konya Tarihi Kent Merkezi.

verebilecek, öncelikli koruma-geliştirme stratejilerini tanımlayacak nitelikte olmalıdır.

Sürdürülebilir Koruma-Geliştirme Planı

Konya tarihi kent merkezine yönelik üretilecek "Sürdürülebilir Koruma-Geliştirme Planı"; stratejik mekânsal planlama yaklaşımı kapsamında, mekânsal-işlevsel gelişme stratejilerini tanımlayan ilke planı niteliğindeki "Sürdürülebilir Koruma-Geliştirme Plan Şeması" üretilmesi ve "Öncelikli Planlama Alanlarının Seçimi" olmak üzere iki aşamada ele alınmıştır.

Sürdürülebilir Koruma-Geliştirme Plan Şeması: Sürdürülebilir Koruma-Geliştirme Plan Şeması, tarihi kent merkezi mevcut arazi kullanım düzenine ilişkin verilerin SWOT çözümlenmeleri ve sürdürülebilir koruma-geliştirme matrisi eşliğinde irdelenerek, geleceğe dönük senaryo kurgusu kapsamında üretilen sürdürülebilir koruma-geliştirme stratejisini, simgesel anlatımlarla açıklamaya çalışan düşünce sistemi olarak tanımlanabilir. Bu yönüyle; üretilecek koruma-geliştirme planının mekânsal ve işlevsel altyapısını ya da öncelikli ilkelerini tanımlayan şematik tasarım ürünüdür.

Tarihi kent merkezine ilişkin üretilen sürdürülebilir koruma-geliştirme plan şeması ile kültürel mirasa konu olan ulusal-uluslararası düzeyde turizm potansiyeline sahip gelişme odakları ve tarihi kent merkezi (olası) etkilenme geçiş alanındaki ilişkili işlevsel kullanımlar belirlenmiştir (Şema 5). Bu çerçevede, Tarihi Kent Meydanı 'tarihsel odak', Mevlana Külliyesi 'kültürel odak', Hanlar ve Bedesten Bölgesi 'ekonomik odak', arkeolojik, tarihi ve doğal sit alanı statüsündeki Alaaddin Tepesi ise 'kentsel bellek alanı' olarak tanımlanırken, Alaaddin Tepesi ve Mevlana Külliyesi arasında uzanan çizgisel ulaşım koridoru da 'koridor-bağlantı mekânı' olarak tanımlanmıştır.

Öncelikli Planlama Alanları ve Ayrıntıda Kentsel Tasarım Alanları

Seçimi: Konya tarihi kent merkezi, sosyo-kültürel ve ekonomik-idari hizmetler açısından kentsel nüfusun tümüne hizmet eden kentsel işlevlere sahip olmasının yanısıra gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde tarihsel ve kültürel değerlere de sahip bir koruma alanı işlevindedir. Bu niteliği ile

Resim 3. Ekonomik Odak; Hanlar ve Bedesten Bölgesi.

sokak, doku ya da siluet-görünüm düzeyinde özgün karakteristikler eşliğinde biçimlenen mekânsal-işlevsel altyapısının, gerek mekânsal ve sosyal yaşam kalitesinin artırılması gerekse kentsel ekonomik canlanma-kalkınma sağlanmasına yönelik sürdürülebilirlik içerikli stratejiler eşliğinde korunması ve geliştirilmesi açısından önemlidir. Bu stratejiler kapsamında, tarihi kent merkezine yönelik üretilecek sürdürülebilir koruma-geliştirme planının, 'öncelikli planlama alanları' ve 'ayrıntıda kentsel tasarım alanları' olarak programlandırılması (4), sürdürülebilir kentsel korumanın olabilirliği açısından önem taşımaktadır. Bu açıdan, öncelikli planlama alanları ve ayrıntıda kentsel tasarım alanları, Konya tarihi kent merkezinin mekânsal karakteristik ve işlevsel kimlik değerlerinin, sürdürülebilirlik ilkesi temelinde değerlendirilerek, sosyo-mekânsal ve ekonomik canlanma-kalkınma sağlanma açısından kentsel tasarım sürecine aktarıldığı ve test edildiği özel tasarım alanları olarak tanımlanabilir.

SWOT çözümlenmeleri ve bütünleşik sentez eşliğinde yapılan değerlendirmeler sonucunda, tarihi kent merkezinde öncelikli müdahaleye konu olabilecek alanlar, planlama-tasarım ve uygulama-izleme süreci açısından "öncelikli planlama alanları" ve "ayrıntıda kentsel tasarım alanları" olmak üzere sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada, geleneksel ticaret kullanımlarının oran ve boyut açısından ölçeklendirdiği özgün nitelik gösteren sokak oluşumları ile anıtsal-kamusal hizmet yapıları eşliğinde biçimlenen siluet-görünüm düzeyindeki karakteristikler temel ölçütler olarak kullanılmıştır.

Bu ölçütler eşliğinde, Mevlana Külliyesi ile Alâaddin Tepesi arasında uzanan ve tarihi kent merkezini doğu-batı yönünde iki parçaya ayıran yaklaşık 850 metre uzunluğunda ve 20 metre enkesitli çizgisel cadde dokusu niteliğindeki 'Alâaddin-Mevlana Koridoru' ile Alâaddin-Mevlana koridorunu güney yönünde kesen Aziziye Caddesi ile Hükümet Konağı arasında kalan yaklaşık 7,30 hektar (ha) alanı kapsayan 'Hanlar ve Bedesten Bölgesi' olarak adlandırılan geleneksel ticaret bölgesi stratejik öncelikli alanlar olarak belirlenmiştir. Bu alanlardan, "Alâaddin-Mevlana Koridoru" içinde Tarihi Kent Meydanı ile İplikçi Camisi ve çevresi, 'Hanlar

4. 'Öncelikli alan planlaması' kavramı için bakınız: Bilsel (1987).

Resim 4. Kültürel Odak; Mevlana Külliyesi (Mevlana Müzesi ve Selimiye Camisi).

Resim 5. Bağlantı-Koridor Mekânı; Alaaddin-Mevlana Koridoru.

ve Bedesten Bölgesi” içinde ise bedesten düzeni olarak tanımlanan geleneksel çarşı alanı, Aziziye Camisi-Nakiboğlu Han çevresi ile Kapı Camisi-Mecidiye Han çevresi ayrıntıda kentsel tasarım alanları olarak seçilmiştir (Şema 1).

SONUÇ

Tarihsel kentlerin “değer pazarlaması” adı verilen mekânsal stratejiler yoluyla küresel sermayeden pay alma arayışları (Mulgan, 1992; Işık, 1995; Keyder, 2003), özellikle kültürel mirasa konu olan kentsel koruma alanlarının, kültürel turizm ya da kentsel turizm üzerine odaklanan

sürdürülebilir koruma-geliştirme stratejileri eşliğinde yeniden imar ya da canlandırma sürecini gündeme getirmiştir. Bu sürecin, Türkiye'nin tarihsel kentlerinden biri olarak Konya kenti üzerindeki yansımalarının, gerek sahip olduğu kültürel miras varlığı gerekse UNESCO tarafından 2007 yılının Dünya Mevlana Günü ilan edildiği gözönüne alınrsa, ulusal-uluslararası düzlemde kültürel turizm ya da kentsel turizm dönük mekânsal ve işlevsel değişim-gelişim talepleri biçiminde olacağı öngörülebilir. Ancak, burada gözardı edilmemesi gereken nokta, kentsel koruma alanlarının sürdürülebilir korunması ve geliştirilmesine yönelik planlama arayışlarında, kentsel ya da kültürel turizmin bir amaç" olarak değil, özgün yerel kimlik değerlerinin küresel düzlemde pazarlanması yoluyla gerek kentsel sosyal ve ekonomik kalkınma gerekse mekânsal altyapının yenilenmesine katkı koyan bir planlama aracı olarak değerlendirilmesi gerektiğidir. Bu yönüyle, tarihi kent merkezi işlevindeki kentsel koruma alanının mekânsal ve işlevsel kurgusunun üretilecek "Sürdürülebilir Koruma-Geliştirme Planlama Modeli" eşliğinde yeniden yapılandırılması, gerek kültürel turizm taleplerinin karşılanmasına gerekse kültürel mirasa ilişkin değerlerin korunması-geliştirilmesine yönelik planlama çalışmalarına girdi olması açısından önem taşımaktadır.

Tarihi kent merkezinin yeniden imar sürecinde, sürdürülebilir kentsel koruma planlamasının olabirliğini irdeleyen bu araştırma sonunda planlama-uygulama sürecinde izlenecek yöntem kurgusuna ilişkin birtakım öneriler sunulabilmesi mümkün olabirmiştir:

1. Ulusal-uluslararası düzlemde özgün yerel kimlik değerlerinin kentsel turizm ya da kültürel turizm odaklı kentsel vizyon, kimlik ve imaj oluşumuna yönelik senaryo kurgusu içinde stratejik öncelikli hedef ve amaçların belirlenerek, koruma-geliştirme planının mekânsal ve işlevsel gelişme ilkelerine ilişkin yöntem izlencesinin tanımlandığı "Sürdürülebilir Koruma-Geliştirme Planlama Modeli" kurgulanmalıdır.
2. Tarihi kent merkezinin sürdürülebilir korunmasına yönelik stratejik mekânsal planlama yaklaşımının kapsam ve yöntemini tanımlayarak, uygulama ve planlama sürecine ilişkin seçenekler sunan "Sürdürülebilir Koruma-Geliştirme Matrisi" oluşturulmalıdır. Bu matris, sürdürülebilir koruma-geliştirme stratejilerine yönelik izlencenin tanımlanması, kapsam ve yönetime ilişkin tartışmaların yapılması, planlama-uygulama sürecinde kullanılacak araçların seçilmesi, finansman olanaklarının araştırılması ve işbirlikçi/katılımcı planlama yaklaşımı kapsamında örgütlenecek katılım gruplarının belirlenmesi açısından önemlidir.
3. Tarihi kent merkezinin gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde turizm yatırımları ve talepleri eşliğinde biçimleneceği öngörülen yeniden imar sürecinin mekânsal ve işlevsel altyapısı, mevcut gelişme potansiyel ve dinamikleri ile geleceğe yönelik (olası) gelişme eğilimleri, "SWOT ve Bütünleşik Sentez" eşliğinde çözümlenmelidir. Bu çözümlenme, turizm yatırımlarının kültürel mirasa konu olan tarihsel çevre ya da değerler üzerindeki mekânsal ve işlevsel etkileri ile tarihi çevrenin kentsel yaşam ile bütünleşme olanaklarına ilişkin çözüm arayışlarının belirlenmesine veri tabanı oluşturacaktır.
4. Tarihi kent merkezi yerel kimlik değerlerinin ulusal-uluslararası düzlemde pazarlama olanakları açısından kentsel turizm ya da kültürel turizm odaklı kentsel vizyon, kimlik ve imaj oluşumuna yönelik senaryo kurgusu içinde ele alan hedef ve amaçlar eşliğinde koruma-geliştirme planına ilişkin mekânsal ve işlevsel gelişme stratejilerini tanımlayan

şematik tasarım (ilke planı) niteliğindeki “Sürdürülebilir Koruma-Geliştirme Plan Şeması” üretilmelidir. Bu şema, koruma-geliştirme planının öncelikli ilkelerini tanımlamasının yanısıra uygulama planları ve kentsel tasarım çalışmalarına da esas oluşturmali ve değişen sosyal, ekonomik ve kültürel koşul ve taleplere uygun olarak esnek ve yenilenebilir nitelikte olmalıdır.

5. Tarihi kent merkezine dönük üretilecek koruma-geliştirme plan şeması, sürdürülebilirlik ilkesini temel alan stratejik mekânsal planlama yaklaşımına dayanmalıdır. Bu yaklaşım kapsamında, tarihi kent merkezinin kültürel turizm ya da kentsel turizm yatırımları eşliğinde mekânsal ve işlevsel altyapısının geliştirilmesine yönelik olarak üretilecek sürdürülebilir koruma-geliştirme planı, “Öncelikli Planlama Alanları” ve “Ayrıntıda Kentsel Tasarım Alanları” olarak programlandırılmalıdır. Bu programlandırma ile müdahale alan ve yöntemlerinden, fiziksel, sosyo-ekonomik çözümlere ve yönetsel-kurumsal örgütlenme modellerine dek uzanan çözüm arayışlarının kentsel tasarım çalışmaları düzeyinde ayrıntıda ele alınması, geleceğe dönük koruma-geliştirme stratejilerinin sürdürülebilirlik ilkesi temelinde değerlendirilmesi-test edilmesi açısından önemlidir.

6. Kentsel koruma alanı statüsündeki tarihi kent merkezine ilişkin sürdürülebilir koruma-geliştirme stratejisi kapsamında gerek planlama ve uygulama-izleme sürecine gerekse hukuksal ve kurumsal (olası) sorunlara ilişkin çözümler üretebilecek nitelikte uzmanlardan oluşturulacak, yerel yönetim ve ilgili koruma kurulu ile eş güdümlü “Koruma-Geliştirme Alanları Planlama Ofisi” kurulmalıdır. Bu ofis; şeffaflık ilkesine uygun olarak çalışmalı, kullanıcı kitlesi, mülk sahipleri ve girişim ya da yatırım grupları olmak üzere diğer paydaşlarla iletişim içinde olmalıdır.

Koruma-Geliştirme Alanları Planlama Ofisi, sürdürülebilirlik kentsel koruma yaklaşımı temelinde üç temel işlev üstlenmelidir. **Birincisi**, planlama, tasarım ve uygulama-izleme süreçleri ile her ölçekteki yatırım-proje kararlarında yerel halkın etkin katılımına ve bilgilendirilmesine öncelik veren, merkezi ve yerel yönetim paydaşları ile sivil toplum örgütleri, girişim-yatırım grupları ve üniversitelerden oluşan geniş katılımlı bir işbirliği-katılım modelinin örgütlenmesidir. **İkincisi**, koruma-geliştirme planlama çalışmalarına ve kentsel tasarım projelerine bilimsel-teknik destek ve teşvik sağlanmasından, koruma-geliştirme maliyetlerinin özel ve kamu sektörleri birlikteliğine dayanan paylaşım modelleri eşliğinde karşılanmasına, ulusal-uluslararası düzeyde kaynak ve fonların kullanılabilirliğinin araştırılmasından, alternatif ve sürdürülebilir kaynak arayışlarına dek uzanan planlama ve uygulama araçlarına ilişkin finansman modelinin oluşturulmasıdır. **Üçüncüsü** ise, “kültürel miras yönetimi” üst başlığı altında planlama-tasarım ve uygulama-izleme süreçlerinde etkin rol üstlenen, katılım grupları ile iletişim içinde olan yönetsel-kurumsal ve bilimsel-teknik altyapının örgütlenmesidir.

KAYNAKLAR

- ALBRECHTS, L. (2001) In pursuit of new approaches to strategic spatial planning: A European perspective, *International Planning Study* 6 (3) 293-310.
- ALBRECHTS, L. (2004) Strategic (spatial) planning reexamined, *Environment and Planning B: Planning and Design*, 31 (5) 743-58.

- ALBRECHTS, L. (2006). Bridge the gap: from spatial planning to strategic projects, *European Planning Studies*, 14 (10), 1487-500.
- ASHWORTH, G. J. and TUNBRIDGE, J. E. (2000) *The Tourist–Historic City: Retrospect and Prospect of Managing the Heritage City*, Pergamon Press, Oxford.
- BADEMLİ, R. R. (1992). Kent Planlamasında Yeni Gündem: kentsel proje vurgulu eylemli planlama, *Kent Kooperatifçiliği Altıncı Teknik Semineri*, Ankara; 60-9.
- BİLSEL, S. G. (1987) Öncelikli Alan Planlaması, Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- BİLSEL, S. G. (2007). Mekânsal Stratejik Planlama Yaklaşımı ve Öncelikli Alan Planlaması, 18. *Uluslararası Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu* (28-29 Mayıs 2007), Basılmamış Bildiri, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- BONNETTE, M. (2001) Strategies for sustainable urban preservation, *Historic Cities and Sacred Sites: Cultural Roots for Urban Future*, eds. J. Martin-Brown, E. Shluger, İ. Serageldin, World Bank Publication, Washington DC; 131_37.
- CLARK, K. (1999), *Conservation Plans in Action*, eds. Catherine M. Clark, Kate Clark English Heritage Press, London.
- CARMONA, M. (2001) Sustainable urban design: A possible agenda, *Planning for a Sustainable Future*, eds. S. Batty, A. Layard, S. Davoudi, S. Batty, Spon Press, New York; 165-92.
- ÇEÇENER, H. B. (2004) Sit geçiş dönemi-koruma amaçlı plan-kısmi plan değişikliği konusunda yanlış yorumlar, *Mimarlık*, 316, 12-3.
- DELAFONS, J. (1997) Sustainable conservation, *Politics and Preservation A policy history of the built heritage 1882-1996*, Spon Press, London; 177-88.
- DORATLI, N., HOŞKARA, Ş.Ö., FASLI, M. (2004) An analytical methodology for revitalization strategies in historic urban quarters: a case study of the Walled City of Nicosia, North Cyprus, *Cities*, 21(4) 329-48.
- DROST, A. (1996) Developing sustainable tourism for world heritage sites, *Annals of Tourism Research*, 23 (2) 479-84.
- GOSPODINI, A. (2004). Urban morphology and place identity in European cities: built heritage and innovative design, *Journal of Urban Design*, 9 (2) 225-48.
- GOSPODINI, A. (2002). European Cities in Competition and the New 'Uses' of Urban Design, *Journal of Urban Design*, 7 (1) 59-73.
- GREWCOCK, D. (2006) Museums of cities and urban futures: new approaches to urban planning and the opportunities for museums of cities, *Museum International*, 58 (3) 32-42.
- GÜLEY, K., ABBASOĞLU, M.S. (2005) Proposal for revitalization and conservation of the Famagusta old city, *WSEAS Transactions on Environment and Development*, 1 (1) 50-6.

- HUDSON, J. and JAMES, P. (2007) The changing framework for conservation of the historic environment, *Structural Survey* 25 (3/4) 253-64.
- IŞIK, O. (1995) Globalleşme süreci ve kentin değişen anlamları, *Birikim*, s: 68-69; 98-105.
- KEYDER, Ç. (2003) *Ulusal Kalkınmacılığın İflası*, Metis Yayınları, İstanbul.
- LARKHAM, P. J. (1996) *Conservation and the City*, Routledge Press, London.
- MULGAN, G. (1992) The changing shape of the city, *New Times: The Changing Face of the Politics in the 1990s*, eds. S. Hall, M. Jacques, Lawrence and Wihard Press, London; 262-78.
- NASSER, N. (2003) Planning for urban heritage places: reconciling conservation, tourism, and sustainable development, *Journal of Planning Literature* 17 (4), 467-79.
- ORBAŞLI, A. (2000) *Tourists in Historic Towns: Urban Conservation and Heritage Management*, Spon Press, London.
- ÖZCAN, K. (2005) Şehir Yenileme, Selçuk Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Basılmamış Lisans Ders Notları, Konya.
- SKEA, R. (1996) The strengths and weaknesses of conservation areas, *Journal of Urban Design*, 1(2) 215-28.
- STEINBERG, F. (1996) Conservation and rehabilitation of urban heritage in developing countries, *Habitat International*, 20 (3) 463-75.
- STRANGE, I. (1997) Planning for change, conserving the past: towards sustainable development policy in historic cities, *Cities* 14 (4) 227-33.
- STUBBS, M. (2004) Heritage-sustainability: developing a methodology for the sustainable appraisal of the historic environment, *Planning, Practices and Research* 19 (3) 285-305.
- THORNS, D.C. (2002) *The Transformation of the Cities: Urban Theory and Urban Cities*, Palgrave Macmillan Press, New York.
- TIESDELL, S., OC, T. ve HEATH, T. (1996) *Revitalizing Historic Urban Quarters*, Architectural Press, Oxford.
- UTTA (1996) *Konya Tarihi Kent Merkezi Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu*, Ankara.
- UTTA (1997) *Konya Tarihi Kent Merkezi Koruma Amaçlı İmar Planı Değişikliği Açıklama Raporu*, Ankara.
- UTTA (2000) *Konya Tarihi Kent Merkezi Koruma Amaçlı İmar Planı Değişikliği Açıklama Raporu*, Ankara.
- UTTA (2002) *Konya Tarihi Kent Merkezi Koruma Amaçlı İmar Planı Açıklama Raporu*, Ankara.
- ZEREN, N. (1990). Koruma Amaçlı İmar Planı Yapım Süreci, İlkeler, Yöntemler, *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurultayı (14-16 Mart 1990)*, Ankara; 35-47.

Received: 01.10.2007; Final Text: 29.06.2009

Key Words: sustainability; urban conservation; historical city center; Konya.

AN APPROACH FOR THE POSSIBILITY OF SUSTAINABLE URBAN CONSERVATION: CASE STUDY FOR THE HISTORIC CITY CENTER OF KONYA

In the third millennium acknowledged as the urban millennium, the debates and studies on heritage conservation planning are focused on sustainable conservation-development strategies for the historic cities in particular. Reflections on the heritage conservation in the historic center of urban settlements, studies have evoked sustainable conservation-development strategies shaped with national and international tourism potentials depending on cultural tourism.

The aim of this paper is to define conservation-development strategies for the future in a methodological setting based on strategic planning approach including both the spatio-functional setting and the institutional framework for the historic center of Konya, the city of Central Anatolia with a population of over a million people.

The methodology of this paper in the context of strategic spatial planning approach is based on a process composed of four stages, in search for the possibility of sustainable urban conservation in the historic center. Firstly, a Sustainable Urban Conservation Strategy is proposed to be prepared which develops the spatio-functional framework for the conservation and improvement of local identity and heritage values. Secondly, a Sustainable Urban Conservation Matrix must be composed to include an analysis relating to the strategic spatial planning and its implementation process in the future. Thirdly, by using a SWOT analysis and Integrated Synthesis, the center must be assessed according to the spatial and the functional problematic. And finally, a Sustainable Plan Schema defining the main criteria for the conservation and development of the area in concern must be prepared in the context of priority planning and detailed urban design focus areas.

The paper tries to contribute the planning debates on the historical center of Konya and also on the planning and implementation processes on historic city centers in Turkey.